

неполнозначности в ряде случаев не может не сказываться на той функциональной роли, которую может выполнить наречие при сочетании с глаголом. При подчиненном по отношению к глаголу положении наречия все же целесообразно устанавливать и те факты, когда эта «подчиненность» позволяет уравнивать наречия с морфемами (префиксами) по статусу. Когда наречия выступают в качестве показателей интенсивности, они в значительной мере оказываются лишены лексической самостоятельности. Целый ряд из них в лексикографических источниках никак не определяется, не интерпретируется их семантика, а точнее, интерпретируется простой ссылкой на синонимическую единицу. Ср.: *весьма*. Наречие ‘очень’; *крайне*. Наречие ‘очень, чрезвычайно’; *очень*. Наречие ‘весьма, чрезвычайно, в сильной степени’; *сильно* ‘2. Очень, весьма, крайне’.

Способность наречий функционировать не самостоятельно, а «соорганизовывать» конструктивно более сложную единицу косвенно подтверждается местом наречий в истории языка. Всем известно, что большинство наречий – результат «перехода» других знаменательных частей речи. Такой «переход» не мог происходить без изменений в лексической полнозначности исходных частей речи.

Литература:

1. Национальный корпус русского языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ruscorpora.ru>. – Дата доступа: 24.08.2024.
2. Никитевич, А. В. Русский глагол в составе номинативных рядов : монография / А. В. Никитевич. – Гродно : ГрГУ, 2004. – 347 с.
3. Никитевич, А. В. Деривационное поле деятельности в русском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / А. В. Никитевич. – М., 1990. – 23 с.
4. Ожегов, С. И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – 4-е изд., доп. – М. : ООО “ИТИ Технологии”, 2003. – 944 с.

ФАРМАВААННЕ ЛЕКСІКА-ГРАМАТЫЧНАЙ КАМПЕТЭНЦЫ ПРЫ НАВУЧАННІ ПЕРАКЛАДУ ТЭКСТАЎ З РУСКАЙ МОВЫ НА БЕЛАРУСКУЮ

Сняжыцкая А. С.

Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт
г. Гродна, Рэспубліка Беларусь

Дзяржаўнасць беларускай і рускай моў у Рэспубліцы Беларусь выклікае неабходнасць дасканалы валодання абедзвюма мовамі. Кожная мова мае шэраг лексічных і граматычных асаблівасцей, без добрага ведання якіх якасны пераклад наўрад ці магчымы.

Дысцыпліна «Беларуская мова: прафесійная лексіка» займае асаблівае месца ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста з вышэйшай адукацыяй. Студэнты павінны валодаць спецыяльнай тэрміналагічнай лексікай, умець лагічна і паслядоўна выкладаць свае думкі ў вуснай і пісьмовай формах, карыстацца маўленчымі стылістычнымі навыкамі ва ўмовах білінгвізму; ажыццяўляць камунікацыю на беларускай мове для вырашэння задач міжасабістага і прафесійнага ўзаемадзеяння.

Падчас навучання ў школе ўсе мовы вывучаюцца свядома з выкананнем спецыяльных практыкаванняў, заданняў на замацаванне арфаграфічных, лексічных, граматычных і іншых нормаў. Пры гэтым вывучэнне мовы можа аказаць як станоўчы, так і адмоўны ўзаемаўплыў. Фанетыка, лексіка, граматыка, словаўтварэнне рускай і беларускай моўных сістэм блізкія, таму перанос ведаў з адной мовы на другую ў большасці выпадкаў з’яўляецца станоўчым. Аднак дастатковая колькасць агульных моўных элементаў нярэдка правацыруе студэнтаў атаясамляць і памылкова тоесныя моўныя памылкі. Дадзены факт абавязкова павінен улічвацца пры выкананні розных практыкаванняў на папярэджванне інтэрферэнцыі – з’явы адхілення ад нормаў у адной мове з-за прыкладання да яе нормаў іншай мовы.

Адным са сродкаў папярэджвання і пераадолення інтэрферэнцыі з’яўляецца пераклад, які, акрамя дасягнення пастаўленай выкладчыкам мэты, садзейнічае семантызацыі слоў, дазваляе выпрацаваць назіральнасць, актывізаваць творчыя здольнасці, дапамагае разабрацца ў тонкасцях структуры, у першую чаргу, перакладных слоўнікаў.

Пры перакладзе з рускай мовы на беларускую неабходна засяродзіць увагу студэнтаў на некаторых разыходжаннях паміж імі:

1. У беларускай мове адбываецца несупадзенне катэгорый роду пэўных назоўнікаў у параўнанні з рускай мовай: запіс (м. р.) – запись (ж. р.); боль (м. р.) – боль (ж. р.); вопіс (м. р.) – опись (ж. р.).

2. Склонавыя канчаткі назоўнікаў агульнага роду ў беларускай мове залежаць ад полу асобы, да якой яны адносяцца (*старастан Алегам, але старастай Аленай*).

3. Назоўнікі мужчынскага роду адзіночнага ліку ў родным склоне могуць ужывацца з канчаткамі -а (-я) і -у (-ю) (*доктара, вучня, але кашлю, болю*).

4. Ужыванне кароткіх формаў прыметнікаў і дзеепрыметнікаў у беларускай мове даволі абмежавана (*утвержденный список и список утвержден, а па-беларуску толькі – зацверджаны спіс; злой человек и человек зол, а па-беларуску толькі злы чалавек*).

5. Лічэбнікі 2, 3, 4 ужываюцца з формамі назоўнага склону множнага ліку: *два лучших врача – два лепшыя ўрачы*.

6. Малаўжывальныя ў беларускай мове дзеепрыметнікі незалежнага стану цяперашняга часу з суфіксамі -уч- (-юч-), -ач- (-яч-). Гэта абумоўлена немагчымасцю размежавання аманімічных дзеепрыметных і дзеепрыслоўных формаў: “адказваючы” студэнт, “лечачы” доктар – неўжывальныя ў беларускай мове формы (трэба студэнт, які адказвае; доктар, які лечыць).

7. У беларускай мове не ўжываюцца зваротныя дзеепрыметнікі: *собравшыися на медсовет врачи, отличившыися в этом году студенты* – паслоўна на беларускую мову перакласці нельга.

8. Адбываюцца разыходжанні ў дзеяслоўным кіраванні аднолькавых па значэнні рускіх і беларускіх слоў: дзеясловы са значэннем ветлівасці (*дараваць, дзякаваць, прабачыць*) у беларускай мове кіруюць давальным склонам: *дараваць чалавеку, дзякаваць урачам*; дзеясловы руху (*бегчы, ісці, ехаць, паслаць* і інш.) пры абазначэнні мэты дзеяння ў беларускай мове кіруюць вінавальным склонам (з прыназоўнікамі *на* ці *у*): *пайсці на таблеткі, паслаць на доктара*; пры дапамозе прыназоўніка *на* дзеясловы і назоўнікі са значэннем дзеяння ў беларускай мове кіруюць месным склонам назоўнікаў множнага ліку: *доктар прымае на аўторках; размаўляць на телефоне*; дзеясловы *хварэць, захварэць*, а таксама прыметнік *хворы* ў беларускай мове кіруюць вінавальным склонам з прыназоўнікам *на*: *хварэць на запаленне лёгкіх; хварэць на грып; хворы на ангіну*; прыназоўнікавай рускай канструкцыі *у ребенка болит ножка* адпавядае беларуская безпрызоўнікавая канструкцыя *дзіцяці баліць ножка*.

Важна засяродзіць увагу, што пры перакладзе з некалькіх магчымых слоў неабходна выбраць тое, якое адпавядае кантэксту, стылёвай накіраванасці тэксту, што патрабуе ад студэнтаў абавязковай работы з арфаграфічнымі, перакладнымі, тлумачальнымі, этымалагічнымі, тэрміналагічнымі і іншымі слоўнікамі.

Літаратура:

1. Асаблівасці перакладу тэкстаў з рускай мовы на беларускую [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://rep.bsatu.by/handle/doc/14759>. – Дата доступу: 07.10.2024.
2. Невядомская, В. В. Беларуская мова: прафесійная лексіка: вучэб. дапаможнік / В. В. Невядомская, Г. В. Пржэвальская. – Віцебск: ВДМУ, 2023. – 284 с.

РЕКУРРЕНТНОСТЬ ЛЕКСЕМ КАК КРИТЕРИЙ ОТБОРА ЛЕКСИКИ ПРИ ОБУЧЕНИИ РКИ

Флянтикова Е. В.

Гродненский государственный медицинский университет
г. Гродно, Республика Беларусь

Отбор лексических единиц при изучении иностранного языка связан с признаками актуальности и рекуррентности данных лексических единиц, под которой «как лингвистическим понятием следует понимать «фактическое» появление данной единицы более одного раза, ее многочисленную реализацию в речи, в строгом смысле слова «повторяемость» (и, соответственно, «встречаемость») знака в некоторых стереотипных контекстах» [1]. Также частотность употребления номинации важна при обучении иностранным